

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Холов Сафобахш Санакулович дар мавзун «Ниҳоди Президент ҳамчун унсур асосии ҳокимияти давлатӣ: ташаккул ва рушди он дар низоми сиёсии Тоҷикистони муосир», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ аз рӯи ихтисоси 5.6.2 – «Ниҳодҳо, раёандҳо ва технологияи сиёсӣ» пешниҳод гардидааст.

Ташаккул ва фаъолияти самараноки ниҳодҳои сиёсӣ яке аз шартҳои асосии суботи ҷомеа, устувори давлат ва рушди низоми сиёсӣ мебошад. Дар низоми давлатдорӣ муосир ниҳоди Президент мақоми муҳим дошта, доираи фаъолияти он масъалаҳои роҳбарии сиёсӣ, ҷамҳангсозии мақомоти давлатӣ, ҳифзи сохти конститутсионӣ, таъмини амнияти миллӣ ва муайян намудани самтҳои стратегӣ рушди давлатро фаро мегирад. Аз ин рӯ, таҳқиқоти диссертатсионӣ Холов С.С., ки ба омӯзиши ниҳоди Президент дар низоми сиёсии Тоҷикистони муосир бахшида шудааст, муҳрам ва дорои аҳамияти илмӣ амалӣ мебошад.

Муҳрамии мавзӯ инчунин ба хусусиятҳои ташаккули давлатдорӣ навини Тоҷикистон вобаста аст. Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди ба даст овардани истиқлолияти давлатӣ марҳилаи мураккаби сиёсиро аз сар гузаронид. Заиф гардидани мақомоти давлатӣ, муковиматҳои сиёсӣ ва ҷанги шаҳрвандӣ зарурати таъсиси механизми муассири роҳбарӣ ва ҷамҳангсозии низоми ҳокимиятро ба миён оварданд. Дар ҷунин шароит ниҳоди Президент дар барқарор намудани давлатдорӣ, расидан ба сулҳу ваҳдати миллӣ, таҳкими истиқлолияти давлатӣ ва таъмини рушди минбаъдаи ҷомеа нақши калидӣ иҷро намуд.

Тавре аз автореферат бармеояд, муаллиф мавзӯи таҳқиқро аз мавқеи илми сиёсатшиносӣ мавриди омӯзиш қарор додааст. Ӯ ниҳоди Президентро ҳамчун мақоми расмӣ конститутсионӣ маҳдуд накарда, онро ҳамчун институти сиёсӣ, субъекти роҳбарии стратегӣ ва механизми ташаккулу татбиқи сиёсати давлатӣ таҳлил менамояд. Ҷунин тарзи масъалагузорӣ ба самти ихтисоси 5.6.2 – «Ниҳодҳо, раёандҳо ва технологияи сиёсӣ» мутобиқ мебошад.

Мақсади таҳқиқот таҳлили ҷамҷонибаи хусусиятҳои ташаккул, марҳилаҳои рушд ва самтҳои фаъолияти ниҳоди президентӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун ҷузъи марказии низоми сиёсии кишвар, механизми таъмини суботи сиёсӣ ва кафили амнияти миллӣ мебошад.

Ҷихати расидан ба мақсади мазкур муаллиф вазифаҳои муҳими илмиро муайян кардааст. Омӯзиши назарияҳои классикӣ ва муосири ниҳоди президентӣ, таҳқиқи заминаҳои сиёсӣ ва таърихи ташаккули он,

муайян намудани хусусиятҳои институтсионалӣ, ошкор сохтани мақоми Президент дар низоми тақсироти ҳокимият, арзёбии нақши он дар таъмини суботи сиёсӣ ва амнияти миллӣ, инчунин муайян намудани самтҳои рушди минбаъдаи ин ниҳод аз ҷумлаи вазифаҳои асосии таҳқиқот мебошанд.

Объекти таҳқиқот ниҳоди Президент ҳамчун унсури асосии ҳокимияти давлатӣ ва раванди ташаккули рушди он дар низоми сиёсии Тоҷикистони муосир мебошад. Предмети таҳқиқотро механизмҳои фаъолияти ниҳоди Президент, нақши сиёсӣ амниятии он ва мақоми Президент ҳамчун кафили суботи сиёсӣ ва амнияти миллӣ ташкил медиҳанд. Объект ва предмети таҳқиқот дуруст муайян шуда, бо мақсади вазифаҳои гузашташуда робитаи мантиқӣ доранд.

Муаллиф дар таҳқиқот аз принципҳои илмии воқеиятшиносӣ, таърихият, низомнокӣ ва муқоисавӣ истифода кардааст. Усулҳои таърихӣ, институтсионалӣ, системавӣ ва таҳлили муқоисавӣ имкон додаанд, ки ниҳоди Президент дар раванди ташаккул ва таҳаввули он омӯхта шавад. Асоси назариявии таҳқиқотро асарҳои олимони ватанию хориҷӣ оид ба ҳокимияти сиёсӣ, институтҳои давлатӣ, низомҳои президентӣ ва нимапрезидентӣ, легитимияти сиёсӣ ва амнияти миллӣ ташкил медиҳанд.

Яке аз ҷиҳатҳои қобили таваҷҷуҳи автореферат таҳлили дараҷаи омӯзиши мавзӯ мебошад. Муаллиф адабиёти илмиро ба гурӯҳҳои алоҳида ҷудо карда, саҳми муҳаққиқони амрикоӣ, аврупоӣ, русу шӯравӣ ва олимони Тоҷикистонро дар омӯзиши масъалаи нишон додааст. Ин равиш имкон додааст, ки ташаккули назарияи ниҳоди президентӣ пайгирӣ ва паҳлуҳои то ҳол ба таври кофӣ таҳқиқнашуда муайян карда шаванд.

Навгониҳои илмии таҳқиқот дар таҳлили маҷмӯӣ ва низомнокии ниҳоди Президент дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зоҳир мегардад. Дар доираи диссертатсия асосҳои назариявии мафҳуми Президент ва хусусиятҳои он муайян гардида, марҳилаҳои ташаккули рушди таърихӣ ин ниҳод мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Муаллиф омилҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ ва таърихиро, ки ба ташаккули модели президентии Тоҷикистон таъсир расонидаанд, муайян намудааст.

Аз ҷумла, дар қор асоснок карда мешавад, ки ташаккули ниҳоди Президент дар Тоҷикистон бо зарурати барқарор намудани низоми идоракунии давлатӣ, таъмини ягонагии ҳокимият, хотима бахшидан ба муқовиматҳои дохилӣ ва фароҳам овардани шароити сулҳу субот алоқаманд буд. Дар ин раванд, Президент ҳамчун субъекти марказии

сиёсӣ, муттаҳидкунандаи ҷомеа ва ҷамоаҳои фаъолияти мақомоти давлатӣ баромад кардааст.

Муаллиф хусусиятҳои модели президентии Тоҷикистонро муайян намуда, онро дар заминаи таҷрибаи ҷомеаи пасопуравӣ ва пасочангӣ арзёбӣ мекунад. Ба андешаи муаллиф, модели мазкур аз намунаҳои классикӣ ғарбӣ бо он фарқ мекунад, ки дар он вазифаҳои роҳбарии ҳокимияти иҷроия бо вазифаҳои сулҳофаринӣ, таҳкими ваҳдати миллий, ҳифзи суботи ҷомеа ва таъмини идомаи сиёсати стратегияи давлат пайваст мегарданд.

Дар автореферат масъалаи мақом ва ҷойгоҳи Президент дар низоми тақсмоти ҳокимият низ мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Муаллиф нишон медиҳад, ки Президент бо мақомоти қонунгузор, иҷроия ва судӣ робитаи институтсионалӣ дошта, дар таъмини фаъолияти мувофиқашудаи онҳо нақши ҷамоаҳои созро иҷро менамояд. Дар баробари ин, Президент кафили Конституция, ҳукуку озодиҳои инсон ва шаҳрванд, истиқлолияти давлатӣ ва тамомияти арзии кишвар мебошад.

Чанбаи дигари муҳими автореферати диссертатсия омӯзиши нақши Президент дар таъмини амнияти миллий мебошад. Муаллиф амнияти миллиро ҳамчун низоми мураккаб арзёбӣ намуда, самтҳои сиёсӣ, ҳарбӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, иттилоотӣ ва экологии онро ба назар мегирад. Дар ин замина, фаъолияти Президент дар муайян намудани самтҳои сиёсати амниятӣ, ҷамоаҳои созии мақомоти дахлдор ва таҳкими ҳамкорӣ байналмилалӣ мавриди арзёбӣ қарор гирифтааст.

Таҳқиқи фаъолияти ниҳоди Президент дар муқовимат ба терроризм, экстремизм, ғардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва дигар шаклҳои ҷинояткорӣ фаромиллӣ аҳамияти хос дорад. Бо назардошти мавқеи ҷуғрофӣ Тоҷикистон ва вазъи сиёсӣ амнияти минтақа, ин масъалаҳо барои ҳифзи манфиатҳои миллий ва таъмини рушди устувори давлат муҳим мебошанд.

Дар қор ҳамчунин таҷаббусҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ ва саҳми роҳбарияти олии кишвар дар ҳалли масъалаҳои об, тағйирёбии иқлим, ҳифзи пирияхҳо ва муқовимат ба таҳдидҳои глобалӣ баррасӣ мешаванд. Ин масъалаҳо нишон медиҳанд, ки фаъолияти ниҳоди Президент танҳо ба сиёсати дохилӣ маҳдуд набуда, ҳифз ва муаррифии манфиатҳои миллиро дар сатҳи байналмилалӣ низ фаро мегирад.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот дар тақмил додани донишҳои илмӣ оид ба моҳият ва хусусиятҳои ниҳоди Президент, омилҳои

ташаккули модели президентӣ ва нақши он дар ҷомеаҳои давраи гузариш ифода меёбад. Хулосаҳои таҳқиқот метавонанд дар пажуҳишҳои минбаъдаи сиёсӣ ва омӯзиши муқоисавии низомҳои давлатдорӣ истифода шаванд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот аз имконияти истифодаи натиҷаҳои он дар фаъолияти мақомоти давлатӣ, муассисаҳои илмӣ таҳлилӣ ва муассисаҳои таҳсилоти олии иборат мебошад. Пешниҳодҳои муаллиф онд ба баланд бардоштани фарҳанги сиёсӣ, густариши ҳамкориҳои давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ, таҳкими амнияти иттилоотӣ киберӣ ва омӯзиши таҷрибаи сулҳофаринии Тоҷикистон қобили дастгирӣ мебошанд.

Сохтори диссертатсия ба мантиқи таҳқиқот мувофиқат менамояд. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, ҳашт зербоб, хулоса, тавсияҳо ва рӯйхати адабиёту сарчашмаҳои истифодашуда иборат буда, ҳаҷми умумии он 209 саҳифаро ташкил медиҳад. Автореферат мазмуни бобҳо, натиҷаҳои асосӣ ва хулосаҳои таҳқиқотро ба таври кофӣ инъикос менамояд.

Доир ба мавзӯи диссертатсия муаллиф панҷ кори илмӣ ба нашр расонидааст. Се мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп гардида, ду кори дигар дар маҷмуаи маводи конференсияҳои илмӣ нашр шудаанд. Интишороти муаллиф натиҷаҳо ва муқаррароти асосии диссертатсияро инъикос мекунанд.

Дар баробари дастовардҳои зикршуда, нисбат ба автореферат баъзе эроду пешниҳодҳо баён намудан мумкин аст:

1. Дар таҳқиқот нақши ниҳоди Президент дар таҳкими суботи сиёсӣ асоснок шудааст, вале масъалаи дурнамои тағйирёбии ин ниҳод дар шароити рушди технологияҳои рақамӣ ва идоракунии электронӣ метавонист бештар мавриди омӯзиш қарор гирад.

2. Муаллиф хусусиятҳои модели президентии Тоҷикистонро нишон медиҳад, аммо пешниҳоди таснифи дақиқи ин хусусиятҳо аз рӯйи меъёрҳои сиёсӣ, ҳуқуқӣ ва институтсионалӣ мазмуни таҳқиқотро мукамалтар мегардонид.

3. Дар автореферат фаъолияти ниҳоди Президент дар соҳаи амнияти миллӣ ба таври васеъ баррасӣ гардидааст. Дар баробари ин, масъалаи ҳамкориҳои он бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар пешгирии таҳдидҳои иҷтимоӣ ва иттилоотӣ шарҳи иловагиро талаб мекунад.

Камбудихои мазкур хусусияти ҷузъӣ ва тавсиявӣ дошта, ба баҳои умумии мусбати таҳқиқот таъсири манфӣ намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, автореферати диссертатсияи Холов С.С. мазмун ва натиҷаҳои асосии таҳқиқоти анҷомёфтaro инъикос менамояд. Таҳқиқот аз ҷиҳати мубрамиёт, навгонии илмӣ, аҳамияти назариявӣ амалӣ, асоснокӣ хулосаҳо ва сатҳи интишори натиҷаҳо ба талаботи пешниҳодшаванда мувофиқат мекунад.

Диссертатсияи Холов С.С. дар мавзӯи «Ниҳоди Президент дар низомии сиёсии Тоҷикистони муосир: ташаққул, рушд ва самтҳои асосии фаъолият» кори илмӣ мустақилона ва анҷомёфта мебошад. Муаллифи он Холов С.С. барои дарёфти дараҷаи илмӣ аз рӯи ихтисоси 5.6.2 – «Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ» сазовор доништа мешавад.

Тақриздиханда:

**н.и.с., дотсенти кафедраи фалсафа
ва сиёсатшиносии Донишгоҳи
байналмилалӣ забонҳои хориҷӣ
Тоҷикистон ба номи С.Улуғзода**

Бабаев К.

Суроға: 734025 Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, н. Сино. кӯчаи Клагенфурт - 32,
хучраи 56. Тел. (992) 918611681.
« 31 » 08 соли 2026.

Имзои н.и.с., дотсент Бабаев К.-ро
тасдиқ мекунам:

**Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсусӣ
Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷӣ
Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода**

Сиҷоатова М.Ғ.

Суроға: 734019, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Ш. Душанбе, к. Муҳаммадиев 17/6
Тел.: (+992-37) 232-50-03
E-mail: rector.dbzkht.tj@mail.ru
« 01 » 08 соли 2026.